

SIMON ALEXA*

A bírói meggyőződés szerepének alakulása a hatályon kívül helyezés megváltozott szabályainak fényében

1. Bevezető gondolatok

„A bíró jogtudatának igen fontos eleme [...] a személyes, mindenki mástól független döntési kötelezettség mellett az indokolási kötelezettség tudata is.”¹ Egy bíró független, de nem ítéltel önkényesen. Kétségkívül saját belső meggyőződése vezeti, ugyanakkor bizonyos mértékben felelősséggel tartozik az általa meghozott döntésért. Magát az ítéletet is egy olyan komplex jelenségként definiálhatjuk, mely az objektív következtetések és a szubjektív mérlegelés elegyéből áll össze.² A döntés egy olyan megismerési folyamat végterméke, mely főként – de nem kizárólagosan – a bizonyítást foglalja magában. Az objektivitást a következtetések, a tények képviselik, míg az értékelés szabadsága adja meg a szubjektív dimenziót. A döntés folyamatában a tudatosságon túl a bíró lelkiállása és személyisége is szerephez jut. Ezáltal a bírói megismerés meghaladja a formális logika szabta kereteket és azon túllépve, a lelki, valamint társadalmi tényezők bevonásával egy magasabb szintű folyamattá válik.³ Mindezek kapcsán fontos korlátot jelent az indokolási kötelezettség, melynek tartalmára, illetve teljesítésének mikéntjére vonatkozó iránymutatásokat mind az eljárás törvény,

* Joghallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

¹ NAGY Lajos: Ítélet a büntetőperben, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1974. 493. o.

² SZUCSIKÉ dr. Soltész Ilona Rita: *Az ítéleti bizonyossághoz vezető út*. In: Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai. Joggyakorlat-elemző Csoport. Összefoglaló vélemény: Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései Melléklet

³ Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai. Joggyakorlat-elemző Csoport. Összefoglaló vélemény: Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. 18. o.

mind a Kúria és az Alkotmánybíróság gyakorlata megfogalmazott már. Az így kialakult helyzetet a hatályon kívül helyezés szabályainak módosulása, főként a hatályon kívül helyező végzés elleni fellebbezés lehetőségének bevezetése kissé megbolygatja. Kihátással bír az indokolási kötelezettségre, sőt közvetve a bírói meggyőződést, a bírák számonkérhetőségét, de akár függetlenségét is érintheti. Ugyanis az eljárási kódex változásai fényében, az indokolási kötelezettség szerepe, elmulasztásának következményei és a kapcsolódó szabályok jelentős hatást gyakorolhatnak az igazságszolgáltatás működésének egészére, il-

letve annak társadalmi megítélésére.

2. A hatályon kívül helyezést érintő változások

Jelen írásban a bírói meggyőződés szerepére és annak változására helyezem a hangsúlyt, ám ennek feltérképezéséhez elengedhetetlen a hatályon kívül helyezés szabályait érintő, közelmúltban végbement változások érintése. Már a 2017. évi büntetőeljárás kódex kodifikációs munkálatainak megkezdése előtt is számos vizsgálódás⁴ fókuszpontjába került a másodfokú bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlata és annak anomáliái. Többek között a *Kúria Büntető Kollégiumának Joggyakorlat-elemző csoportja* is elemzés alá vonta ezen, a gyakorlatban is nehézségeket produkáló kérdéskör fontosabb pontjait és 2012-ben elkészítette összefoglaló véleményét.⁵ Ezen és más javaslatok figyelembevételével, az új kódex hatálybalépésével változás állt be a másodfokú bíróság reformatórius jogkörének kiszélesítése jegyében, miszerint különbséget tesz a törvény részbeni és teljes megalapozatlanság között, melyekhez eltérő jogkövetkezmény alkalmazását írja elő. Ezen túl, újdonság a rendes jogorvoslat bevezetése az egyes ügydöntő, érdemi határozatokat hatályon kívül helyező, másod- és harmadfokú végzé-

⁴ Vö. MÁRKI Zoltán: *A büntetőeljárás törvénye*. In: *Tanulmányok Poli Péter 60. születésnapja tiszteletére* (szerk. Vókó György), HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2015. 178–182. o.

⁵ BALLA Lajos: *Bűnítés nagy szükség. Gondolatok a kasszációs jogkör jövőjéről*. In: Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja., Printart-Press, Debrecen, 2015. 96–97. o.

sek ellen. Továbbá, történt módosítás a hatályon kívül helyezési okok rendszerében is.⁶ Ami az indokolási kötelezettséget illeti, önmagában nem alapozza meg a döntés hatályon kívül helyezését, ha az ügydöntő határozat indokolásának szerkesztése nem felel meg a Be. 561. § (3) bekezdésében foglaltaknak.⁷ Az indokolási kötelezettség megsértése nem az indoklás bármely elemének hiányát, hibáját jelenti, hanem annál szűkebb terjedelmű. Az indokolási kötelezettség – feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező – megsértése csak akkor valósulhat meg, ha a megtámadott határozat indokolása olyan mértékben hiányos, hogy nem állapítható meg belőle, mire alapította a bíróság a döntését, ezáltal ugyanis az érdemi felülbírálat lehetőségére hiúsul meg.⁸ Törvényünk csupán a bűnösség megállapítása, a felmentés, az eljárás megszüntetése, a cselekmény jogi minősítése vagy büntetés kiszabása tekintetében elmulasztott bírói indokoláshoz fűzi a hatályon kívül helyezés következményét.⁹

3. A bírói meggyőződés és az indokolási kötelezettség

Hazánkban a Bp. óta a büntetőeljárás bizonyítási rendszere vegyes. Ezen koncepcióban is szerephez jut a bírói meggyőződés mint szubjektív elem, mely a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvében jut kifejeződésre.¹⁰ Eme szabadság ellensúlyaként jelenik meg a bizonyítási eszközök és a bizonyítás szabályainak törvényben való deklarálása.¹¹ Hatályos törvényünk maga is szól a bírói meggyőződésről: „A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a bizonyítékokat egyenként és összességükben szabadon értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg.”¹² Láthatjuk tehát, hogy a bizonyítás során a bíró saját meggyőződése is szerepet kap. Természetesen a bizonyítás törvényességére vonatkozó szabályok, a logika szabályai és az indokolási kötelezettség keretek közé szorítják a bírót és az ő szabadságát, melyet a törvény biztosít számára. Összességében tehát az ún. indokolt meggyőződés az, amely a hatályos szabályokban megjelenik elvárásaként. A belső meggyőződés önmagában nem elegendő az elítéléshez, hiszen a bírák törvényben előírt kötelezettsége az általuk meghozott döntés megindokolása.¹³ Ezen kötelezettség tartalmára vonatkozó előírásokat elsőként szintén

a Bp. tartalmazott.¹⁴ Azonban konkrét tartalmának meghatározása a mai napig meglehetősen nehéz feladat, ugyanakkor elengedhetetlen ahhoz, hogy az indokolási kötelezettség hiányáról vagy nem megfelelő teljesítéséről, mint hatályon kívül helyezési okról érdemi megállapításokat tehessünk. Mivel a Be. meglehetősen nagy vonalakban fogalmazza meg az indoklással szemben támasztott követelményeket, az ítélezési gyakorlat egységesítése, formálása érdekében maguk a bíróságok – többek között a Kúria és az Alkotmánybíróság – is közreműködtek a kritériumok tisztázásában. A Kúria megfogalmazása szerint, tény- vagy jogkérdéssel összefüggő indokolási kötelezettség kapcsán azt kell vizsgálni, hogy a kifogásolt határozatban nyomon követhető-e a bíróság értékelő tevékenysége. Az indokolási kötelezettség megsértése egyrészt azt jelenti, hogy az indokolásban nem állapítható meg, hogy a bíróság mit vett számba, mit értékelt következtetése, mérlegelése során; másrészt azt, ha másról szól, mint az ítélet rendelkező része.

4. Hogyan jut szerephez a bíró belső meggyőződése?

„*Quod legibus omissum est, non omittitur religione iudicantis.*”¹⁵

Valóban igaz lenne az előbbi kijelentés, a döntés egy bizonyos része a bíró lelkiismeretén múlik? Miként a bíróság nem közvetlen észlelője a bizonyítandó ténynek, ténymegállapító tevékenysége szükségszerűen közvetett, ténybeli következtetésen alapuló megismerő tevékenység.¹⁶ Ezáltal a tényállás megállapítása során a bíróság ún. közvetett bizonyítást folytat le, melyben kiemelt szereppel bír a bírói meggyőződés. A mérlegelési tevékenység során a bíróság és az eljáró bíró egyfajta szabadságot élvez, ugyanakkor az elfogadott bizonyítékok olyan zárt láncolatot kell alkossanak, mely kizárja, hogy az események az ítéletben megállapított tényállástól eltérően is alakulhattak.¹⁷ A közvetett bizonyítás valójában egyik tényből a másik tényre való következtetést jelent. Ezen ténybeli következtetés eredménye a bizonyítandó tényre vonatkozó megállapítás is. A ténybeli következtetést a bíróság végzi el, akinek kötelessége számot adni arról, hogy mely tényekből mire vonatkozóan vont le következtetést.¹⁸ Ezen számadási kötelezettsége a döntése indokolásában ölt testet.

⁶ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény indokolása.

⁷ Hkf.III.285/2019/5.

⁸ Bfv.II.1898/2017/5.

⁹ BH 2012.32.

¹⁰ KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*, Budapest, Osiris Kiadó, 2003. 21. o.

¹¹ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*, Wolters Kluwer, Budapest, 2018. 196. o.

¹² 2017. évi XC. törvény 167. § (4) bek.

¹³ ELEK Balázs: *A bírói meggyőződés és a megalapozott tényállás összefüggései* In: *Jura* 2014/1. szám 41. o.

¹⁴ HALÁSZGYÜRÜ – KITIONICH (szerk: Márkus Dezső): *Magyar Jogi Lexikon Hat kötetben*, IV. kötet, Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdaipari Részvénytársaság, 1903. 337-339. o.

¹⁵ Amiről a törvény nem rendelkezik, arról a bíró lelkiismerete dönt – Papinianus D.22,5,13. In: Nótári Tamás: *A jognak asztalánál... 1111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul*. Magyar Lap- és Könyvkiadó Budapest, 2008, 161. o.

¹⁶ Kúria Bhar.III.1.475/2011/8. sz.

¹⁷ Legf. Bír. Bf.III.1.929/1998/7. sz.

¹⁸ ELEK i. m. 46. o.

Amennyiben elfogadjuk azt a megközelítést, miszerint a bizonyítás egyfajta emberi megismerő tevékenység, úgy azt is be kell látnunk, hogy vannak bizonyos korlátai. Egyes folyamatok létezéséről vagy épp következtetéséről nem áll módunkban minden kétséget kizáróan megbizonyosodni. Ezen hiányosság elfedése érdekében, a megismerés adta lehetőségek teljes körű kiaknázásával nyert információkat, mint a valószínűség legmagasabb fokát valóságként fogadjuk el és azal egyenértékűvé tesszük.¹⁹ Ezen folyamat éppúgy alkalmazható mindennapi életünk mozzanataira, mint ahogy a jogász munkája kapcsán elvégzendő bizonyításra mint megismerési folyamatra.²⁰ Mindezt összegezve, azt mondhatjuk, hogy a bírói ténymegállapítás igazsága is csak oly mértékű lehet, melyet az emberi megismerés feltételei lehetővé tesznek az adott körülmények között, másképp fogalmazva, amelynek „nincs versenyképes alternatívája”.²¹

Erdei úgy véli, a bírói belső meggyőződése nem más, mint az anyagi igazság megállapításának kritériuma. „A mai kor alapvető igazságmegállapítási módszere a tények bizonyítása, amit a bírói mérlegelés és a kialakult belső meggyőződés kritériuma emel az igazság erejére.”²² Finszter pedig abból indul ki, hogy a bizonyítás helyessége és a törvényesen lefolytatott eljárás közé egyáltalán nem tehető egyenlőségjel, sőt egyfajta ellentmondás mutatkozik e tekintetben. Ezen ellentmondás lehetséges feloldójaként tekint a belső meggyőződésre. Annak érdekében, hogy e feladat betöltésére alkalmas legyen a belső meggyőződés, három kritériumnak kell megfelelnie. Először is, szükség van szervezeti garanciákra, melyek a megszülető döntés szuverenitását biztosítják. Másodszor pedig a szakmai felkészültség „kivételesen magas”²³ fokát mint elvárás fogalmazza meg a bírakkal szemben. Végezetül a szervezeti kultúrával szemben fogalmaz meg elvárásokat, melyek szerint annak alkalmasnak kell lennie az esetleges hibák feltárására és a felelősség viselésére. Mindezt annak érdekében, hogy a belső meggyőződés ne degradálódhasson „garanciából üres hivatali formává”.²⁴

4.1. A bírói meggyőződés természetéről

Eljárás törvényünk maga is a „meggyőződés” szót használja.²⁵ Ezzel némiképp teret engedve egy szubjektív mércének. A meggyőződés egyfajta belső cselekvés, amely a hittel rokon, és összességében, vita nélkül fogadtat el egy állítást vagy egy tant. Míg a vé-

lemények és meggyőzések legfőbb forrásai érzelmi eredetűek, addig például az ismeret csak az értelem-ből fakadhat. Tehát a meggyőződés és az ismeret egymástól lényegében különböző fogalmak, hiszen a meggyőződés forrása egy öntudatlan csatlakozás valamely elvhez, míg az ismeret az értelem által magyarázható megfigyelés és tapasztalat eredménye. A vélemények pedig rendszerint nem egyebek, mint képződésben levő meggyőzések.²⁶ A belső meggyőződés vagy bizonyosság nem feltétlenül jelent egyet az objektív, logikai bizonyossággal. A logikai bizonyosság inkább tekinthető egy igaz kijelentés tulajdonságának, mely független attól, hogy gondoljuk-e vagy nem. A bizonyosság alapvetően egy logikai fogalom, ugyanakkor a jog területén is használatos, csakúgy, mint fogalom-párja, a valószínűség. A jog viszonyrendszerében a bizonyosság és a teljes megalapozottság között egyenlőségjelet tehetünk. Teljes bizonyosságot a jog világában csak törvényes bizonyítással szerezhethetünk. Ez csak egy megnyilvánulása a bizonyosságnak. Bizonyossággal tekinthetünk a belső meggyőződésre is. Belső bizonyosság, avagy egyfajta szilárd meggyőződés a dolgok állásáról, egyes tételek igazságáról.²⁷ „Bizonyosságnak nevezhető annak a lelki állapota, aki kételkedés nélkül hisz. Ez a belső pszichikai bizonyosság lehet enyhe szkepszissel vegyített tudás, erkölcsi bátorsággal vallott meggyőződés vagy fanatikus hit.”²⁸

Ezt a bírói döntéshozatalra alkalmazva az alábbiak szerint fogalmazhatjuk meg: „Az ítéleti döntések kialakítása során a bírónak mind személyében, mind pedig a tanács tagjaként elsősorban önmagát kell meggyőznie arról, hogy észszerű meggyőződése alapján kialakított döntései indokoltan törvényesek, megalapozottak és igazságosak. El kell oszlatnia minden belső aggályát, kételkedését és csak ezek után hozhatja nyilvánosságra döntéseit.”²⁹ Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg arról, hogy az emberi tudás, főként e vonatkozásban csak a valószínűség szintjét érheti el bizonyosan. A matematikai módszerektől eltérően itt helyet kap a logikai, érzéki és jogi következtetés is. A logika szerinti maximális valószínűség lesz az, melyet a bizonyítás során elfogadjunk, mint bizonyos, és így bizonyított tény. Avagy a számszerű valószínűség a gyakorlatban bizonyossággá alakul át. A relatív igazságon át vezet az út az emberi gondolkodás számára az abszolút igazság felé.³⁰

Am ha a meggyőződés egy az emberi gondolkodás sajátosságain alapuló állapot, akkor a meggyőződés kialakulása a személyi kompetenciáktól is függ? Avagy a meggyőződésünk mennyiben áll saját befolyásunk alatt? A meggyőződés feletti befolyásgyakorlás ötlete

¹⁹ HELLIWIG 1914. 86. o hivatkozva: Nagy Lajos i. m.

²⁰ Vö. FINSZTER Géza: A büntetés igénye – hatalom, tudás nélkül? In: Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak (szerk. Holé – Kabódi – Mohácsi), ELTE ÁJK, Budapest, 2009. 60–98. o.

²¹ VARGA Csaba: *A bírói ténymegállapítási folyamat természete*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2001. 139. o.

²² ERDEI Árpád: *Mi az igazság?* In: *A büntetőítélet igazságtartalma* (szerk. Erdei Árpád), Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2010. 19. o.

²³ FINSZTER i. m. 73. o.

²⁴ FINSZTER i. m. 74. o.

²⁵ Be. 167. § (4) bek.

²⁶ LENGYEL Zsuzsanna: *Szociálpszichológia*, Budapest, Osiris Kiadó. <https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/szociálpszichologia/ch05s03.html> (2019.08.22.)

²⁷ KIRÁLY Tibor: *Büntetőítélet a jog határára. Tanulmány a perbeli igazságról és valószínűségről*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972. 253–256. o.

²⁸ Uo. 256. o.

²⁹ NAGY Lajos: *Ítélet a büntetőperben*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1974. 492–493. o.

³⁰ KIRÁLY (1972) i. m. 256–261. o.

egyáltalán nem lehetetlen elképzelés. Meggyőződéseink a mindennapokban is számtalan alkalommal válhatnak bírálattá tárgyává, nincs ez másként a bírói döntéshozatal során sem. Bírálattá érhet azért mert meggyőződésünk, hogy földönkívüliek léteznek vagy épp mert hiszünk a feng shui tanaiban. Meggyőződéseink elsősorban azok forrásainak milyensége vagy helytelenített tartalma miatt válnak bírálattá tárgyává. A bírói döntéshozatal kapcsán ez leginkább az evidencia vagy kellő bizonyíték hiányára alapított döntések, így a részlehajlás vádjában érhető tetten. Amennyiben helytelenítünk egy meggyőződést, azonnal morális kifogások után kutatunk. A vélemények megoszlanak a meggyőződéseink felülvizsgálhatósága, befolyásolhatósága kérdéskörében, de egy biztos, az erre irányuló kísérleteink nem mindig sikeresek. Az új bizonyítékok gyűjtése vagy a már meglévők felülvizsgálata és súlyozása, illetve a reflektálás a normatív meggyőzésekre nem mindig bizonyulnak elégségesnek. Ugyanakkor kijelenthető, hogy addig, amíg meggyőzések érzékenyek az evidenciákra, képesek vagyunk befolyást gyakorolni felettük, de önmagában az erre irányuló akarat nem elégséges. A meggyőzések kialakulásához szükséges, hogy annak tartalmát tőlünk független – vagy annak tűnő – tények megerősítsék.³¹

5. Az új jogintézmény és annak hozadéka

Korábbi eljárási törvényünk a hatályon kívül helyező döntéssel szemben rendes jogorvoslatot nem engedett, kizárólag a legfőbb ügyésznek állt módjában jogorvoslattal³² élni. Melynek elbírálása során a Kúria csupán a törvénysértés megállapítására szorítkozhatott. Mára ez megváltozott, hisz a 2017. évi Be. egyik újdonsága a hatályon kívül helyező végzés elleni közvetlen jogorvoslat lehetőségének bevezetése.³³ Ezen jogintézmény léte az ítéletek szükségtelen hatályon kívül helyezésének visszaszorítását célozza. Továbbá elősegíti az eljárások észszerű időn belül történő lefolytatását, ezzel elősegítve a tisztességes eljárás elvének érvényesülését.³⁴ A jogintézmény bevezetését indokolta azon jogalkalmazói gyakorlat is, mely szerint a másodfokú bíróságok olyan esetben is a hatályon kívül helyezés mellett döntöttek, amikor a törvény adta lehetőségeket kihasználva az ügy érdemi elbírálására is sor kerülhetett volna. Legtöbbször a döntés háttérben a kifogásolt döntés hiányosságainak kiküszöböléséhez szükséges – esetenként nagyobb terjedelmű – bizonyítás felvételének elkerülése állt. A

hatályon kívül helyezéssel azonban legtöbbször szükségszerűen együtt jár az eljárás ismételt lefolytatásának kötelezettsége, mely – ha a hatályon kívül helyezés valóban elkerülhető lett volna – indokolatlanul hosszabbítja meg a büntetőeljárás tartamát.³⁵

A hatályon kívül helyező végzés elleni fellebbezés elbírálásakor azt szükséges megítélni, hogy az érdemi határozathozatal feltételeinek hiányáról – és ezért a hatályon kívül helyezésről – a másodfokú bíróság helyesen vagy indokolatlanul rendelkezett-e. Éppen ezért a hatályon kívül helyező végzés elleni fellebbezés elbírálása valójában nem ügy-, nem irat-, hanem túlnyomórészt határozatvizsgálat.³⁶ Az eldöntendő kérdés nem az, hogy a hatályon kívül helyezett ítélet helyes, avagy megalapozott-e, hanem az, hogy a hatályon kívül helyező döntés maga alapos-e.³⁷ Ez azonban nem jelenti azt, hogy a hatályon kívül helyező végzéssel szemben benyújtott fellebbezés elbírálásakor a bíróság sosem érinti például a minősítés kérdését, mely vitathatatlanul átlépi a határozatvizsgálat kereteit. A Debreceni Ítéltábla egy okirat-hamisítással kapcsolatos ügyében, maga is kifejtette álláspontját az adott cselekmény minősítésével kapcsolatban. Az említett ügyben a hatályon kívül helyezés oka az volt, hogy a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek részvétele a törvény értelmében kötelező lett volna. Az ügyész olyan bűncselekmény miatt emelt vádat, mely a védő eljárását önmagában is kötelezővé tette. Így a helytelen minősítés nem érintette a hatályon kívül helyezés okát, ennek ellenére az eljáró bíróság mégis útmutatást adott a minősítés kérdésében.³⁸

Hatályos perjogi szabályaink egy megfontoltabb döntéshozatali mechanizmusra sarkallhatják a jogalkalmazókat. Már önmagában az indokolási kötelezettség léte is egyfajta „fegyelmi forma”, a döntéshozó figyelmét a releváns kérdésekre koncentrálni. A tudat, hogy döntésének indokát kell adnia, óvatosságra, alaposra és racionalitásra kötelez.³⁹ Ezen felvetést csak tovább erősíti azon változás, mely lehetővé teszi a másodfokú bíróság számára a bűnösség kérdésében való eltérő döntést, akár a vádlott terhére is. Erre természetesen csak az ügyiratok tartalma, ténybeli következtetés vagy az ügyészség által indítványozott bizonyítás alapján az elsőfokú bíróság által megállapított tényállástól eltérő tényállás megállapításával van módja a másodfokú bíróságnak.⁴⁰

Ugyanakkor a másodfokú bíróság – főszabály szerint – határozatát az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásra alapozza.⁴¹ A tényálláshoz kötöttség mögött részben a szabad bizonyítási rendszer elveinek érvényre juttatása áll. Ezáltal a törvény mintegy „védi”

³¹ Réz Anna: *Befolyásoljuk a meggyőződéseinket?* In: *Magyar filozófiai szemle* 56. évfolyam 3.sz. 54–59. o.

³² Értsd: jogorvoslat a törvényesség érdekében.

³³ Be. 626. – 631. §

³⁴ POLT Péter et al: *Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez*, 2. kötet Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2018 1291. o.

³⁵ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény indokolása.

³⁶ Kúria Bhar. III. 1.436/2018/8. sz. végzése.

³⁷ Hkf.II.278/2019/5.

³⁸ Hkf.II.722/2018/2. sz.

³⁹ ELLIOTT, Mark: *Has the Common Law Duty to Give Reasons Come of Age Yet?*, University of Cambridge Faculty of Law Research Paper No. 7/2012. 62. o.

⁴⁰ Be. 593. § (1) bekezdés c) pont.

⁴¹ Be. 591. §

a bírói meggyőződést. Természetesen ez a védelem nem határtalan. A tényállás módosításának lehetősége ugyan korlátozott, de megalapozatlan tényállás esetén adott.⁴² A kiegészítés, helyesbítés útján azonban csak a már meglévő tényállásba illeszkedő ténymegállapítás történhet, attól eltérő nem. Ebből következően, abban az esetben, ha a tényállás megalapozatlansága ezúton kiküszöbölhetetlen, akkor – főszabály szerint – az szükségszerűen hatályon kívül helyezést kell eredményezzen.⁴³

6. Végkövetkeztetések

A hatályon kívül helyezésre vonatkozó szabályanyag háza táján a jogalkotó jelentős rekonstrukciót eszközölt. Az elérendő célokkal összhangban álló jogi megoldások bevezetése megtörtént. Kérdéseket leginkább a módosítások mértékének szükségessége és a döntéshozatali mechanizmusra gyakorolt hatása vet fel. Továbbra is kétségtelen, „Nincs előre megrendelt ítélet, és a bírónak nincs is felelőssége a törvényen és a lelkiismeretén kívül abban, mit tart igaznak, mi a törvény és mi az igazság.”⁴⁴ Azt azonban nem vonhatjuk kétségbe, hogy a hatályon kívül helyező végzés elleni fellebbezés lehetőségének bevezetése ne gyakorolna hatást a bírói meggyőződésre. A valóságban a képlet nem ennyire egyszerű. A belső meggyőződés és annak kialakulása direkt módon nem befolyásolható a

jog eszközeivel, de közvetett módon hatást gyakorolhatnak rá a megváltozott szabályok. A hatályon kívül helyező végzések elleni fellebbezési jog megengedése pedig a bírói meggyőződésre, a bírák ítélkező tevékenységének függetlenségére negatív hatást gyakorolhatnak.⁴⁵ Egyes eljárásjogi jogintézmények kapcsán a jogirodalmi vélekedések is fontos szerephez juthatnak. Akár a döntés meghozataláig terjedő tudati folyamatokra, a belső meggyőződésre is hatással lehetnek.⁴⁶ Az említett, újdonsült jogorvoslati eljárás során a hatályon kívül helyező döntés áll a fókuszban, és nem a hatályon kívül helyezett döntés.⁴⁷ Ezáltal az eljárás során quasi a hatályon kívül helyezésre vonatkozó döntés helyességét, indokoltságát vizsgálja felül egy felsőbb bírói fórum. Ez pedig hosszú távon egyértelműen kihathat a döntési folyamat alakulására. Mi magunk is másként döntünk, ha tudjuk azt, hogy valaki, akinek elveit jól ismerjük, bírálni fogja meghozott döntésünket, nincs ez másként az igazságszolgáltatás területén sem:

„ugyanazon bíró másképp ítél, ha az utolsó, és másképp, ha az utolsó előtti szó az övé”.⁴⁸

⁴² Legf. Bír. Bhar. III. 616/2010/24. sz.

⁴³ ELEK i. m. 45. o.

⁴⁴ KIRÁLY Tibor: *Büntetőeljárás jog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 110. o.

⁴⁵ Vö. HÁGER Tamás: *A tényállás megalapozatlansága a büntetőperben*, Doktori értekezés, Debrecen, 2018. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/252566/Hager_Tamas_disszertacio.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2019.08.18.); ELEK i. m.

⁴⁶ KENNEDY, B., Walter: *Principles or Facts*, Fordham Law Review, 1935/4., 53-71. p.

⁴⁷ BELEGI József: *Büntetőeljárás jog I–II. – Kommentár a gyakorlat számára*, HVG-ORAC, Budapest, 2018. 1290. o.

⁴⁸ BAUMGARTEN Izidor: *Fellebbvitel ténykérdésben*. In: *Jogtudományi Közlemény* 46. sz. 1898. 327. o.